

STUREN MET WATER

over draagvlak en draagkracht
in de westelijke veenweiden

VEENWEIDEN INNOVATIECENTRUM

ZEGVELD

STUREN MET WATER

Het ontwerp *Sturen met water* van het Veenweide Innovatiecentrum Zegveld (VIC) zet in op actief, dynamisch grondwaterbeheer in de veenweiden. Met oog voor alle functies, doelen, partijen, processen en belangen die er spelen.

In deze brochure meer inzicht in het ontwerp (wat) en de aanpak (hoe) van renderend grondwaterbeheer in het veenweidegebied.

Waar draait het om bij *Sturen met water*?

Kort gezegd gaat het bij *Sturen met water* om een systeeminnovatie rondom het waterbeheer. De basisgedachte daarbij is dat per perceel de grondwaterstand actief wordt geregeld. Dat gebeurt met behulp van onderwater drainage (OWD) waardoor een directe relatie ontstaat tussen slootpeil en grondwaterpeil. Zo kan eenvoudig het grondwaterpeil naar functie variëren. Op deze manier kan op een willekeurig bedrijf of in een gebied voor alle percelen en op ieder moment voortaan een eigen grondwaterpeil ingesteld worden. Hierdoor kan maximaal invulling worden gegeven aan de functies van een perceel als het gaat om bijvoorbeeld draagkracht voor vee en machines, waterberging, grasproductie- en kwaliteit en biodiversiteit. Uiteraard wel binnen duidelijke randvoorwaarden. Dat is ook de insteek van *Sturen met water*: heldere en verbindende afspraken tussen waterschappen en agrariërs vormen het uitgangspunt van waaruit de veehouder zelf medeverantwoordelijk wordt voor het grondwaterpeil op zijn perceel.

Sturen met water levert rendement op

Met specifiek en gericht watermanagement in het veenweidegebied zijn diverse doelen gediend, zoals rendabele landbouw, schoon water, hoogwaardige natuur, beperking van bodemdaling, efficiënt gebruik van water, efficiënt omgaan met nutriënten in de bodem en het beperken van emissies naar de lucht. Het grondwaterpeil speelt daarin een belangrijke rol. Door te sturen op het grondwaterpeil kan doelgericht gestuurd én beter resultaat behaald worden op het gebied van:

- **Draagkracht:** door dynamisch grondwaterpeilbeheer kan de draagkracht van de bodem aangepast worden aan de agrarische behoefte van het moment waarop draagkracht gewenst is
- **Bodemdaling:** door dynamisch peilbeheer in combinatie met onderwaterdrainage kan bodemdaling worden afgeremd. Bijvoorbeeld door de grondwaterstand niet te diep weg te laten zakken in de zomer als de draagkracht geen probleem vormt

- **Waterretentie:** de veenweiden kunnen veel zoet water vasthouden en weer vrij geven wanneer een goede waterinfrastructuur in de bodem wordt aangelegd
- **Biodiversiteit:** door te sturen op bodemvochtigheid kan invloed worden uitgeoefend op de geschiktheid van de bodem voor diverse organismen (vegetatie, bodemleven en weidevogels) en zo op biodiversiteit. Voor weidevogels bijvoorbeeld levert een meer vochtige bodem een betere beschikbaarheid en bereikbaarheid van voedsel op
- **Schoon water:** een verminderde veenafbraak als gevolg van een dynamisch waterpeil leidt tot minder vrijkomende nutriënten en emissies richting grond- en oppervlaktewater. En levert tevens een graskwaliteit op die leidt tot minder ammoniakemissie in de stal
- **Schone lucht:** door minder veenafbraak minder schadelijke emissies richting atmosfeer en omgeving
- **Grasproductie & -kwaliteit:** een optimale

vochtvoorziening als de bodem verdroogt en afvoer als het nat is, leidt tot een beter grasbestand voor veevoerproductie en een constant stikstofaanbod uit de bodem.

Door aanpassing van het waterpeil naar behoefte, geeft het systeem van *Sturen met water*, een flexibele invulling aan gericht watermanagement in de veenweiden. Daarmee heeft het een positief effect op genoemde doelen (en daarmee ook op diverse ecosysteemdiensten).

Van papier naar praktijk

Een systeem is één, de uitrol naar de praktijk is een volgende stap. Want wanneer kan dat, hoe doe je dat en waar begin je? Om deze vertaalslag te maken wordt het programma *Sturen met water* ontwikkeld dat op basis van onderzoek, ontwerp en organisatie daar gefaseerd invulling aan geeft. Onderzoek is noodzakelijk om (meer) kennis op te doen over het effect van een

dynamisch watersysteem in combinatie met OWD. Hiervoor zijn (experimentele) praktijkproeven en monitoring nodig. Dit levert belangrijke informatie op voor het ontwerp en de inrichting van het uiteindelijke systeem. Maar zeker zo belangrijk is de organisatie van de diverse verantwoordelijkheden en bevoegdheden rondom *Sturen met water*.

Verschillende partijen, diverse belangen

Sturen met water gaat om de balans tussen waterpeil en draagkracht van de grond. Daarmee raakt het direct aan de belangen van diverse partijen. Immers, provincies, waterschappen, agrariërs en natuurbeheerders en bewoners van het buitengebied hebben belang bij goed watermanagement. De kansen die *Sturen met water* biedt, vragen soms forse aanpassingen in werk- of denkwijze maar hebben uiteindelijk een positief effect op de diverse doelen en belangen van de betrokkenen:

Provincies

De provincies zijn (mede)verantwoordelijk voor beleid rond bodemdaling, landbouw, ecologie en waterbeheer; doelen waarop door middel van *Sturen met water* winst kan worden behaald. Vanuit een reeds geplande grootschalige proef met OWD in het veenweidegebied kan de koppeling gemaakt worden naar het programma *Sturen met water*, zodat provincies betrokken zijn bij nader onderzoek naar de effecten op de landschappelijke, milieu-, economische, recreatieve en ecologische kwaliteit van het veenweidegebied. En wie daarin welke verantwoordelijkheden heeft en neemt.

Waterschappen

Waterbeheer en het behalen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) doelstellingen vallen rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van de waterschappen. *Sturen met water* is een flexibele, dynamische vorm van waterbeheer waarbij niet alleen het waterschap, maar ook de agrariër actief aan zet is. Het waterschap blijft daarbij vanzelfsprekend eindverantwoordelijk voor

het polderpeilbeheer en moet bij calamiteiten altijd kunnen ingrijpen. Wanneer *Sturen met water* goed wordt toegepast, heeft het een positief effect op bijvoorbeeld de polderwaterbalans, de grondwaterdynamiek en afvoerdynamiek tijdens natte perioden. Daarvoor zijn echter wel aanpassingen in de manier van werken vereist.

Agrariërs

Voor de agrariër in het veenweidegebied is het van belang dat er op de percelen kwalitatief hoogwaardig gras kan worden geproduceerd en dat er voldoende draagkracht is om er met koeien en tractoren op te komen. Ook voor weidevogelbeheer en botanisch beheer is gericht en goed peilbeheer belangrijk. Via *Sturen met water* krijgt de agrariër zelf de mogelijkheid om daar invloed op uit te oefenen. Daarvoor zal hij zelf moeten investeren in een aantal voorzieningen (in de vorm van schuifjes en pompjes) en de aansturing daarvan op afstand. Kennis en kunde bij het gericht managen van water is

een vereiste. Net als een goede relatie met de waterschappen en collega boeren.

Natuurbeheerders

Sturen met water kan positief uitwerken op natuurgebieden. Het afremmen van de maaiveldddaling heeft een gunstig effect op de grondwaterstanden en waterkwaliteit, net als het optimaliseren van de polderwaterbalans door meer gebiedseigen water vast te houden. Daarmee is gericht peilbeheer dus goed voor percelen met weidevogelbeheer of bepaalde vegetaties. De mogelijke consequenties die het afdammen van sloten kunnen hebben voor ecologische verbindingen en vismigratie zijn een punt van aandacht bij de verdere uitwerking van het programma. *Sturen met water* is natuurlijk ook toepasbaar op graslandpercelen van natuurorganisaties met een botanische doelstelling, of bijvoorbeeld rietlanden.

Succesvol *Sturen met water* staat of valt met de inzet en samenwerking van de twee meest direct betrokken partijen: de waterschappen en de agrariërs.

Draagvlak

Zelf sturen om de kwaliteit van de percelen te beïnvloeden is een belangrijk pluspunt voor perceelhouders (voornamelijk agrariërs en natuurorganisaties). En een essentieel onderdeel om het systeem *Sturen met water* door te ontwikkelen. Maar zelf sturen mag uiteraard niet betekenen dat taakstelling en algemene belangen waarvoor de waterschappen verantwoordelijk zijn, in het geding komen. Het (gedeeltelijk) overdragen van de sturing op grondwaterpercelen aan de eigenaar, vraagt om duidelijke afspraken tussen agrariër en waterschap over bevoegdheden, sturing en omgaan met calamiteiten. Maar ook om vertrouwen en wederzijds respect. Bovendien moet er gekeken worden naar een eerlijke verdeling van kosten en baten. Kortom, het vraagt om een open, nieuwe 'mindset' bij alle betrokkenen. Binnen het te ontwikkelen programma zullen de verschillende belangen en randvoorwaarden in beeld gebracht en

uitgewerkt worden in diverse modellen voor een realistische organisatorische aanpak van *Sturen met water*.

Sturen met water, een kwestie van beginnen!

Een ontwerp als *Sturen met water* komt pas écht van de grond als betrokken partijen aanschuiven, meedenken en samenwerken. Alleen dan kan er een programma worden ontwikkeld waarin door gezamenlijk onderzoek en organisatie het ontwerp verder wordt uitgewerkt en praktijkrijp gemaakt. Ziet u de kansen van *Sturen met water*, bent u beroepsmatig betrokken bij waterbeheer en gelooft u in de kracht van samenwerken? Neem dan contact op met het VIC en deel met ons uw vraag of uitdaging als het gaat om *Sturen met water*. Of bel gewoon als u meer wilt weten over het programma. Dat kan naar Erik Janssen (erik@veenweiden.nl 06-52015704) of Frank Lenssinck (frank@veenweiden.nl 0320-293459). Dan gaan we beginnen!

Veenweiden Innovatiecentrum

Oude Meije 18, Zegveld

www.veenweiden.nl